

10. Frank A. G. Immanuel and me with-out hyphen / A. G. Frank // Journal of world-systems research. – 2000. – vol. 11 number 2. – P.216–231.

11. Hopkins T. The study of the capitalist world-economy: some introductory considerations / T. Hopkins // World-Systems Analysis: Theory and Methodology; [edit. by I. Wallerstein, T. K. Hopkins]. – Beverly Hills: Sage, 1982. – P.9–38.

12. Wallerstein I. World system versus world-systems [Електронний документ] / I. Wallerstein. – Режим доступу: <http://abuss.narod.ru/Biblio/wallerstein1.htm>

References

1. Brenner R. Jekonomicheskaja otstalost' v Vostochnoj Evrope v svete razvitiya na Zapade / R. Brenner // Prognosis. Zhurnal o budushhem. – 2008. – №4 (15). – S.7–111.

2. Brodel' F. Material'na cyvilizacija, ekonomika i kapitalizm, XV – XVIII st. U 3-h t. Tom 3, Chas svitu / F. Brodel'; [per. p. fr. G. Filipchuk]. – K.: Osnovy, 1998. – 631 s.

3. Vallerstajin I. Analiz mirovyh sistem i situacija v sovremennom mire / I. Vallerstajin [per. s angl. P. M. Kudjukina]; [Pod obshh. red. k. p. n. B. Ju. Kagarlic'kij]. – SPb.: Izdatel'stvo «Universitetskaja kniga», 2001. – 416 s.

4. Vallerstajin I. Mirostystemnyj analiz: Vvedenie / I. Vallerstajin; [per. s angl. N. Tjukinoj]. – M.: Izdatel'skij dom «Territorija budushhego», 2006. (Serija «Universitetskaja biblioteka O Aleksandra Pogorel'skogo»). – 248 s.

5. Vallerstajin I. Mirostystemnyj analiz / I. Vallerstajin // Vremja mira. Al'manah. Vyp.1: Istoricheskaja makrosociologija v XX veke; [pod red. N.S. Rozova]. – Novosibirsk, 2000. – S.105–123.

6. Vallerstajin I. Sushhestvuet li Indija? / I. Vallerstajin // Logos. – 2006. – №5. – S.3–8.

7. Kutuev P. V. Mirovaja sistema kak predmet sociologicheskogo analiza: novaja issledovatel'skaja programma Andre Gundera Franka / P. V. Kutuev // Sociologija: teorija, metody, marketing. – 2007. – №2. – S.17–35.

8. Smit E. Nacionalizm: Teorija, ideologija, istorija [Elektronnyj dokument] / E. Smit; [per. z angl. R. Feshhenka]. – K.: «K.I.S.», 2004. – 170 s. – Rezhym dostup: <http://litopys.org.ua/smith/smt.htm>

9. Frank A. G., Dzhillis B. K. Pjat' tysjach let mirovoj sistemy v teorii i praktike [Elektronnyj dokument] / A. G. Frank, B. Dzhillis; [per. s angl. S. A. Evtushenko, S. V. Zhigzhitov]. – Rezhym dostup: http://www.worldpolit.ru/?option=com_content&task=view&id=78&Itemid=40

10. Frank A. G. Immanuel and me with-out hyphen / A. G. Frank // Journal of world-systems research. – 2000. – vol. 11 number 2. – P.216–231.

11. Hopkins T. The study of the capitalist world-economy: some introductory considerations / T. Hopkins // World-Systems Analysis: Theory and Methodology; [edit. by I. Wallerstein, T. K. Hopkins]. – Beverly Hills: Sage, 1982. – P.9–38.

12. Wallerstein I. World system versus world-systems [Elektronnyj dokument] / I. Wallerstein. – Rezhym dostup: <http://abuss.narod.ru/Biblio/wallerstein1.htm>

Kalinin V. Yu., candidate of political science, lecturer in the Department of Sociology at NTUU «Kyiv Polytechnic Institute» (Ukraine, Kyiv), kalinin.volodia@gmail.com

World-system and state as analytical units in political researches

Increasing number of publications about world-system analysis among national researchers opens up perspective for detailed consideration of certain concepts developed within this area. In this case, cognitive ability to analyze the proposed concept of world-system and compare it to the traditional notion of a state for social and political sciences. The article presents concepts disclosure cognitive potential world-system. For achieving this goal have been used a method of identifying causal relations and comparative method.

Author considered the appearance and evolution of the concept of world-system. Through provision out prospective and retrospective approaches to the analysis of the concepts of world-system and the state was able to distinguish the advantages and disadvantages of the first notion.

Keywords: world-system, state, world-empire, world-economics, world-economics, mini-world-system.

Калинин В. Ю., кандидат политических наук, преподаватель кафедры социологии, НТУУ «Киевский политехнический институт» (Украина, Киев), kalinin.volodia@gmail.com

Мир-система и государство как единица анализа в политических исследованиях

Постепенный рост публикаций на тему мир-системного анализа среди отечественных исследователей открывает новые пространства для основательного рассмотрения отдельных понятий разработанных в рамках этого направления. В данном случае предлагается проанализировать

познавательную способность понятия мир-система и сравнить ее с традиционным понятием для общественно-политических наук – государством. Целью статьи является раскрытие познавательного потенциала понятия мир-системы. Работы достижения поставленной цели были использованы методы выявления каузальных связей и сравнительный метод.

Автором было рассмотрено историю появления и эволюцию понятия мир-системы, а благодаря выделению перспективного и ретроспективного подходов к анализу понятий мир-системы и государства, удалось выделить преимущества и недостатки понятия мир-системы.

Ключевые слова: мир-система, государство, мир-империя, мир-экономика, мини-мир-система.

***

УДК 141.7:32.001

Гарбадин А. С., кандидат политических наук, доцент кафедры теории та історії політичної науки, Львівський національний університет ім. Івана Франка (Україна, Львів), garbadin@gmail.com

СПЕЦИФИКА СИМУЛЯТИВНИХ ПОЛІТИЧНИХ ПРАКТИК ЗГІДНО З КОНЦЕПЦІЄЮ ЖАНА БОДРІЯРА

Досліджено специфіку інтерпретації політики Жаном Бодріаром. Показано еволюцію даного явища із поступовим переходом до симулятивної практики, що полягає у імітації змістової її складової. У дослідженні використано постмодерну методологічну стратегію. Метою дослідження є виявлення евристичного потенціалу використання концепції Жана Бодріяра стосовно пояснення сучасних політичних практик. З'ясовано, що Ж. Бодріяр визначив політичне, на сучасному етапі, цілковито узаалеженим від механізмів симуляції. Доведено, що існування чужинця за таких умов продиктоване виходом за ці правила. Класична драма відчуження поглинута екстазом комунікації. Політика термістості, культивування зовнішнього ковання відмінностей, діалогу із штучно змодифікованим іншим, – це лише суцільний нарратив, єдиний симулякр, бінарна гра із відомим заздалегідь переможцем. Зрештою, розрізнення, чужорідність, яку неможливо зрозуміти, – це і є форма подачі чужинця у Ж. Бодріяра.

Ключові слова: чужинець, ініцій, симуляція, політичний дискурс.

Слід розпочати з того, що на думку Жана Бодріяра орієнтовно із часів Великої французької революції політичне та соціальне стають невіддільними одне від одного, простір їх розгортання подвоюється, дублюється на основі сил тяжіння економіки.

Цей зв'язок зберігається й у наш час, однак у специфічній формі вияву – у формі їх занепаду, заходу за горизонт актуальності. Справжня природа політичного характерно говорить про себе вустами Н. Макіавеллі у період Відродження, звільнена від релігійних і міфологічних упереджень, як «чиста гра знаків, яка не обтяжує себе ніякою історичною чи соціальною «істиною», але, навпаки, грає на її відсутності» [1, с. 23]. Простір політичного, отже, визначений передусім формою знакової подачі сенсу, різноманітних кодів його поєднання, що формують собою стратегію, а не ідеологію – тут ще рано говорити про домінуючість ідейну, остання коливається, релевантно залежна від віртуозності висловлення, а не від абстрактних і наперед завершених «істин». Відповідно «цинізм і імморалізм макіавеллівської політики пов'язані не з нерозбірливістю у виборі засобів, на чому наголошує досить груба її інтерпретація: їх потрібно шукати у вільному відношенні із цілями [1, с. 23]. Цинізм та імморалізм знаходять своє підґрунтя саме у вільному співвідношенні із історичною, психологічною, соціальною «істинями». Таким чином, Бодріяр вважає, що чистий прояв політики у такому цинічно-імморальному вияві найбільш їй властивий і може бути зіставлюваний радше із поняттям здорового глузду, як підґрунтя для такої стратегічної гри, але аж ніяк не у розумі.

Уже починаючи від XVIII ст. спрямованість політичного різко змінюється у бік соціального, що стає змістовним виявом політики, «політичне тепер – це уявлення, над грою владарюють механізми репрезентації ... політична сцена відтепер відсилає до фундаментального означуваного: народу, волі населення тощо. Цього разу на неї виходять не чисті знаки, але смисли: від політичної дії вимагається, щоб вона якомога краще зображувала реальність, яка стоїть за нею, щоб вона була прозора, щоб вона була моральною і відповідала соціальному ідеалові правильної репрезентації» [1, с. 24–25]. Проте відносна рівновага між сферами політичного, історичного, соціального зберігатиметься досить довго. «Кінець політики», на думку Ж. Бодріяра, визначає поява марксизму, – «починається ера повної гегемонії соціального та економічного, і політичному залишається лиш бути дзеркалом – віддзеркаленням соціального в царинах законодавства, інституційності і виконавчої влади» [1, с. 25]. Зростання впливу соціального зумовлює втрату впливу політичного. Соціалістична думка, на протигагу ліберальній (для останньої характерна своєрідна «ностальгія» за «чистою» політикою), ґрунтується на тих ідеалах, у межах яких поступове зникнення політики є невідворотним. Таким чином, енергія політичного спрямована проти нього ж самого – його специфіки у чистому вигляді більше не існує.

Кінцева втрата стратегічного наповнення політики настала в умовах сучасної неоконфігуративності – «остання передбачає все ту ж самозростаючу знаковість, але знаки тепер не означають: насправді, в реальній соціальній субстанції їм більше ніщо не «відповідає» [1, с. 26]. Розсіювання, дисемінація соціального означуваного («класу», «пролетаріату» тощо) приводить до розпорощення залежного від нього політичного позначуваного у всіх формах його вияву. За таких умов, єдиним дійсним референтом є референт «мовчазної більшості». Сфера вияву останнього – сфера симуляції у просторі соціального.

У розумінні Ж. Бодріяра, цей єдиний актуальний референт – мовчазна більшість – є досить умовним, оскільки він не може уособлювати жодної репрезентації – «маси не є референтом, оскільки вже не належать порядку уявлення» [1, с. 27]. Політичний референт отримав заміну у вигляді референдуму – питання передбачають відповіді.

Отже, політичне на сучасному етапі цілковито узалежене від механізмів симуляції. У цьому контексті маса поєднує основні концепти Бодріяра – «маса уникає схем звільнення, революції та історичності – так вона захищається, вживає заходів проти свого Я. Вона функціонує за принципом симуляції й уявного референта, який передбачає політичний клас-фантом і виключаючи яку-небудь «владу» маси над самою собою – маса є водночас і смертю, кінцем політичного процесу, якому вона б могла виявитись підконтрольною. Вона губить і політичну волю, і політичну репрезентацію» [1, с. 30].

Щодо маси, то найпершим її парадоксом є те, що вона виступає водночас і об'єктом (виявляючись на перетині всіх хвиль інформаційного впливу) і суб'єктом симуляції, здатним на гіперсимуляцію, видозмінюючи всі симулятивні системи. Зворотним парадоксом маси є те, що вона не є ні суб'єктом, ані об'єктом – оскільки, з одного боку, вона не є носієм автономної свідомості, а з іншого –

вона не піддається описові через систему відносин, структур, які би можна було охопити через які-небудь визначені індикатори. Та й загалом Бодріяр притримується такої думки – «світ усе ж не об'єктивується» [1, с. 41]. В аналізі політики науковець йде ще далі, зазначаючи, що політичне перетворилося у лишень своєрідний спектакль, що розігруваний в умовах повсякденного життя перед спраглим до видовищ громадянином, – «передвиборче дійство і телеігри – це в свідомості людей протягом тривалого відтинку часу одне і те саме» [1, с. 46]. Індивід, розчинений у масі, давно переступив через вияви хоч якогось резонерства і став непомітним елементом публіки, для якого політичне подане у формі захопливого дійства. Тим паче, це вже давно не гра у маніпуляцію – це абсолютно серйозна постановка, механізми функціонування якої уже не можуть мати характеру зверхнього диктування – це основа реалії політичного, хай і в умовах симуляції реальності та тотального поширення симулякрів. «Приватне, низьке, повсякденне, малозначиме, маленькі хитрощі, дрібні збочення тощо, вочевидь, розташовуються не по цей, а по той бік репрезентації. Маси, як виявляється, стурбовані приведенням до виконання того смертного вирок політичному, який вони самі винесли, не чекаючи досліджень на тему «кінця політики»; у своїй «наївній» практиці вони трансполітичні тією ж мірою, якою вони транслінгвістичні у своїй мові» [1, с. 49].

З погляду нашого дослідницького інтересу важливо відзначити, що в умовах такої гомогенності, яка набуває симульованих ознак уседозволеності, простір вияву чужинства зведений до дрібних відмінностей, сліпих практик, багато у чому до анонімної маргіальності, сенс якої зводить нанівещь система політики референдуму – існує наперед задана, а головне, – визнана форма поведінки та активності, все, що поза нею – допустима, але не прийнятна активність. Це вже навіть не втрата ідентичності – остання як така теж перетворилась на симулякр, оскільки зазвичай втрата безпосередньої ідентичності і макросередовища відкриває самоототожнення із своєрідним мікросередовищем. «Маса виступає характеристикою нашої сучасності – як явище вищою мірою імпульсивне» [1, с. 11] – така-от імпульсія не може бути освоєна ні теоретично, ні практично у сенсі тотальної невизначеності, перебування у просторі симуляції реальності. Тут уже немає обміну смислами, не існує їх полюсів, а, відповідно, «саме через цю причину в масі неможливе також і відчуження – тут більше не існує ні один, ані інший» [1, с. 12].

Ці тенденції своєрідно впливають на сферу комунікації – останню часто розуміють як простір адекватного обміну смислами. Проте, як вважає Ж. Бодріяр, для сьогодення характерним є втрата сцени та дзеркала – символічних форм самопрезентації. Натомість з'явилися екран і мережа – іманентна поверхня розгортання операційного сенсу. Бодріяр відзначає тут три тенденції: по-перше, щораз більша формальна та операціональна абстракція елементів і функцій, їх гомогенізація у єдиному віртуальному процесі функціонування, по-друге, заміна тілесної активності та пересування на електронні команди, по-третє, мінітюаризація у просторі і часі процесів – «театр соціального і театр політики все більше і більше зводиться до великого м'якого [soft] тіла із багатьма головами [7, с. 131]. За таких умов цілком прийнятним є Інший, у сенсі циркулювання прерогатив, які коливаються шкалою

«добре–погано», однак така артикуляція є беззмисловою, як і те, що її породжує. Натомість існування чужинця, за таких умов, продиктоване виходом за ці правила. Класична драма відчуження поглинута екстазом комунікації – «і це екстаз обценного. Обценне – це те, що викорінює всяке дзеркало, всякий погляд, всякий образ. Обценне призводить до кінця всякої репрезентації [7, с. 131]. Це вже не традиційна гра у заборонене, приховане, – «це обценність видимого, надто–видимого, більш–видимого–ніж–видиме. Це обценність того, що вже не таємниця, того, що цілковито розчиняється у інформації і комунікації» [7, с. 132]. Ж. Бодріяр загалом вважає ін'єкцію зовнішнього – категоричним імперативом комунікації. Така–от комунікація уподібнює індивіда шизо – він все мислить категоріями реальності, водночас особисте для нього втрачене у неспокої. Світ прозорий, більше немає межі.

Загалом, надаючи характеристику сучасному станові речей, Ж. Бодріяр говорить про стан після оргії, оскільки «оргія – це кожен вибуховий момент у сучасному світі, це момент звільнення у будь–якій сфері» [4, с. 8]. Однак усі містерії оргії вже пережито – ані виробництво, ані ідеологія чи щось інше вже не здатне повністю захопити людину у політичній сфері зокрема. Залишається лише невичерпна можливість до симуляції – «ми живемо у постійному відтворенні ідеалів, фантазій, образів, мрійнь, які уже присутні поруч нас і які нам, у нашій фатальній непричетності, потрібно відроджувати знову і знову» [4, с. 9]. Замість ціннісної визначеності – спіральна накрученість істин, а усякий смисл розсіяно у просторі людського існування. Сфера політики втратила свою першопричину логічність – рух ідеалів, бажань до змін відбувається на мимовільному рівні, наче за калькою того, що вже відбулось, лише із невеликою кореляцією під модель сучасного існування.

Ж. Бодріяр вважає, що сам собою індивід нічим не прикметний – його визначає мережа тих співвідношень, які продукує його відповідне смислове навантаження – «смисл ніколи не бере свого початку у відношенні, яке є власне економічним відношенням, раціоналізованим у термінах вибору і підрахунку, відношенням між одним а ргіогі автономним свідомим суб'єктом і предметом, створеним із раціональними цілями – він починається із відмінності, систематизованої в термінах коду, а не підрахунку» [3, с. 87]. Відмінність – це своєрідна точка відліку, що на нашу думку, виявляє себе саме у політичній сфері буття людини, однак тенденції симуляції підривають логічне підґрунтя такої відмінності – і на перший план виходить зняття самої відмінності поміж істинним та хибним, реальним та уявним – у політичній сфері зокрема. Загалом «симуляція, навпаки, виходить з утопії принципу еквівалентності, з рішучого заперечення знака як цінності, із знака як реверсії та омертвлення будь–якої референції» [3, с. 12]. Момент симулятивності охопив собою будь–які форми прояву репрезентації, оскільки «на рівні новітніх економічних формацій уже немає символічного обміну як організаційної форми» [6, с. 13], це вже чиста структурна гра знаків, без будь–якої еквівалентності. Замість принципу реальності домінує принцип симуляції – цілей уже нема, ідеології не існують, а радше пародіюють своє існування, за інерцією. Так само відбувається із політично артикульованими означеннями ідентичності та визначеності – «ідентичність не здатна

до існування: це смерть, позаяк смерть у неї якраз і не вписується» [6, с. 17].

Сценарій бінарного тлумачення дійсності у послідовності спроб і помилок стає цілковито домінантним за таких умов. Оцей безреферентний референдум наперед передбачає те, що слід вважати істинним. Це не вибір, це ультиматум, а за таких умов «втрачає свою специфіку сфера політики ... цю фазу політичного гіперреалізму характеризує закономірне поєднання двопартійної системи і соціологічних опитувань, котрі становлять собою дзеркало еквівалентного чергування, що відбувається в політичній грі» [6, с. 110–111]. Пріоритетом за таких умов є не продукування думки, а її репродукція. Остання через простір відмінностей, укладених за такою бінарною логікою, через комунікативні канали, творить іншого, водночас намагається завуалювати існування чужинця, оскільки останній виходить за межі такої логіки існування, зокрема у бутті політичному. Ж. Бодріяр вважає, що поняття «людськості» ґрунтується на тавтології і розмежуванні – передбачаючи свого антипода, «не–людське», – «для нас, що живуть під знаком «Людського» як універсального концепту, інші просто ніщо» [6, с. 207], а відповідно легітимізована політичною системою та функціонуванням політичної влади модерна гра у відмінності лише підсилює вартість «людськості» як такої, що в свою чергу свідчить про те, що «дефініція Людського невблаганно звужується: кожен об'єктивний відтінок прогресу на шляху універсальності відповідав іще дужчій дискримінації, а значить, можна передбачити, що надійде пора остаточної універсалізації Людини, коли від цього поняття відлучать усіх людей, – і тільки чистий концепт буде сяяти у порожнечі мов сонце» [6, с. 207–208].

Уже в праці «Прозорість Зла», яка вийшла набагато пізніше, Ж. Бодріяр додає ще й четверту стадію – фрактальну, як своєрідне продовження осмислення симулякра. Замість структурного закону цінності виникає дифузія цінностей, коли усяке співвідношення втрачає сенс – «цінність поширюється у всіх напрямках, без якої–небудь логіки, будучи присутньою в кожній прогаліні і щілині» [4, с. 11]. Тут уже немає власне самого закону цінності – це радше поширення і розсіювання, епідемія того, що приймає вигляд цінності. Власне, сама цінність більше не цінність у строгому значенні – адже можливість оціночних суджень паралізована оцим моментом вдаваності та всюдипроникності. Замість логіки розгортання, чітко окресленої змістовною складовою цінності, на перший план виходить момент невизначеності, імпульс, який миттєвістю визначає рух цінності у просторі її розгортання. Зникає ідейний зміст явищ, який, зокрема, визначали цінності. Ці тенденції не могли не зачепити і політику – «ідея зникла і в політиці, але політичні діячі продовжують свої ігри, залишаючись потай цілковито байдужими до власних ставок» [4, с. 13]. Політика втратила канали означення, такі як економіка чи соціальна сфера, водночас вона зачіпає всі ці сфери – тобто фактично відтворює логіку функціонування цінностей, утворюючись на межі поєднань цих сфер. Ззовні це може нагадувати чисто стратегічну гру, яка визначала відносну самостійність політики у макіавеллівському форматі – проте це не так. Немає жодного стратегічного простору – і ті прогаліни, у яких виникає політика. Це вже не стратегія, це радше коливання, детермінованість яких вельми умовна, оскільки, коли все стає політичним,

саме політичне втрачає свою логіку – будучи всім і нічим конкретним водночас – «коли політичне усе, ніщо більше не політичне, саме це слово втрачає смисл» [4, с. 19]. Соціалістичний ідеал про зникнення політичного у вирі соціального перетворився у злий жарт – зникнення політичного стало передвістям зникнення і соціального, хоча цей процес явно не завершено – «політичне ніколи не перестане зникати, але і не дозволить нічому іншому зайняти його місце. Ми присутні при гістерезисі політичного» [4, с. 20].

Сама природа людини, зокрема політичний зріз її вияву, перебуває у лещатах механізмів зовнішнього вияву – внутрішній бік неважливий. Ключова її властивість за таких умов – видимість. Принцип невизначеності, таким чином, стає основним означником інтелектуальної та духовної насолоди. Простір політичної симуляції, одержимий поняттями комунікації та ідентифікації, які так чи інакше структурують світ, пронизаний такими характеристиками, як синтезованість, синхронність, спорідненість, органічність, гомогенність адже інший полюс діалогу має радше прикладний зміст – як доповнення того, що є і має бути. Це так чи інакше стимулює неприйняття, відторгнення у чистому вигляді. Це ще одна площина вияву чужинця, що може набувати патологічних форм вияву – як-от, тероризм, злочинність, наркоманія тощо. «Зникли сильні спонукання чи, інакше кажучи, позитивні, виборні, притягувальні імпульси» [19, с. 107]. Зникає зміст у об'єктивно-позитивної мотивації до дії, натомість все більш актуальними стають внутрішні імпульси, подекуди чітко ірраціонального забарвлення, які «виходять із таємної відрази, яку ми відчуваємо самі до себе, із таємної змученості, що спонукає нас позбавлятися від нашої енергії будь-яким способом» [1, с. 107]. Все це, на думку Ж. Бодрієра, виливається у некерованість у поєднанні із глибокою відразою до політики – «влада як така знаходить у відразі широку опору. Вся пропаганда, всі політичні виступи є публічною образою здоровому глуздові й інтелекту, але при цьому ви самі стаєте «реципієнтом» цієї образи – гидотного прояву мовчазної взаємодії» [4, с. 109]. Політика терпимості, культивування зовнішнього ковзання відмінностей, діалогу зі штучно змодифікованим іншим, – це лише суцільний наратив, єдиний симулякр, бінарна гра із відомим наперед переможцем. Це і сприяє зростанню огиди – бажанню відкинути все і одразу, відмовитись від цієї толерантно переданої брехні. Відсутність унікальної стратегії функціонування політичного лише посилює цей ефект, це прагнення.

Інтерактивні форми існування знімають питання про Іншого – індиферентність до самого себе знімає питання відмінності, яка тепер має симульований характер. Натомість питання чужинця лише посилюється. «Сьогодні все говорить між собою у термінах відмінності. Але розрізнення не є відмінність. Можна навіть припустити, що саме відмінності вбивають розрізнення» [1, с. 188]. Розрізнення за замовчуванням включаються у відмінність, таким чином потрапляючи у систему координат визнання–дискримінації, включення–виключення, знімаючи питання чужинця, – «такий от абсурд нашого альтруїстичного «розуміння», який можна зіставити лише з глибокою зневагою, що криється у ньому» [4, с. 196]. Водночас політичний дискурс, у межах якого твориться чужинець, завжди є дискретним у відтворенні чужинця –

тут йдеться про те, що сукупність політико–соціальних детермінант визначають його суть, що не може мати єдиний і непохитний характер. Ця конкретна історична кон'юнктура вельми важлива для його дослідження.

Отже, при детальному погляді на чужинця стає очевидною його радикальна відмінність від іншого – останній творіння відмінностей, перший – розрізнення, а «коли ми маємо справу із радикальним розрізненням між істотами, статтями, культурами, перед нами той–таки антагонізм, що і антагонізм Зла, та сама логіка абсолютного нерозуміння, та ж упереджена думка у відношенні чужого» [4, с. 206–207]. Під антагонізмом зла розуміють його привілейоване становище щодо добра – останнє уможливується лише через діалектичний зв'язок із злом, що його визначає, саме по собі не потребуючи такої діалектики для сутнісного опредмечення. Відповідно «немає вирішення проблеми того, що Чуже. Чуже вічне і радикальне. Не варто навіть висловлювати побажання, щоб воно було таким – воно таким є» [4, с. 208]. Тоді як проблема інакшого – це проблема зовнішнього, проблема такту, тобто допуску гостя у внутрішній простір, то проблема чужинця є яскраво вираженою внутрішньо, що неможливо звзвити до індикаторів доцільності. Можна легко позбутись іншого, як метафори, його ідеологічних та моральних проявів, проте чужинець залишатиметься чужинцем, оскільки «радикальне розрізнення водночас і невловиме, і непереборне. Невловиме, як дещо, що існує саме в собі ... і непереборне, як правило символічної гри, як правило гри в світі» [4, с. 219]. Суміщення, перетин, зняття і підняття відмінностей ніяк це правило не потурбують, оскільки чужинець невіддільний від людини, від політичного простору її вияву, його не обмежити через ідентичність чи відмінність. Зрештою, розрізнення, чужорідність, яку неможливо зрозуміти, – це і є форма подачі чужинця у Бодрієра, хоч самого терміна він уникає, вживаючи поняття Іншого, що не цілком коректно, зважаючи на те, який сенс вкладається в останній німа-таки. Наступне твердження це адекватно ілюструє – «секрет Іншого полягає в тому, що мені ніколи не надають можливості бути самим собою, і я існую тільки завдяки фатальному відхиленню того, що приходить ззовні» [4, с. 243]. Тому цілком доцільною ми бачимо кореляцію між іншим та чужинцем, введenu нами, і у межах теоретичних напрацювань Жана Бодрієра.

Вся ця структура входить у владні механізми, які Ж. Бодрієр, переосмислюючи М. Фуко, розуміє так: «влада, як і раніше, розвернена до принципу реальності і до достатньо сильного принципу істини, до можливого зв'язку політики і дискурсу (влада вже не відноситься до деспотичного порядку заборони і закону, але все ще відноситься до об'єктивного порядку реального)» [2, с. 41]. Влада тут – принцип реальності, її організації, вона її творить, – «порожнеча – ось, що приховується за владою або в серцевині самої влади і виробництва, порожнеча повідомляє їм сьогодні останній відблиск реальності. Не було б того, що робить їх відворотними, знищує, розбещує, у них ніколи не було б сили реальності» [2, с. 74]. Зрештою, влада у розумінні Ж. Бодрієра має справу лише із виміром реального, тоді як у просторі символічного, який домінує у наш час, пріоритетним становищем володіє спокуса, яка не потребує переводити усе і поняття видимості. Все–прочитваність, ефективність – це її показники. Влада ж здатна спонукати лише через властиву

їй можливість оберненості – «ніяких роздільних позицій: влада постає у плані дуально-дуельного відношення, в якому вона кидає виклик суспільству і сама приймає виклик – довести, що сміє існувати» [5, с. 96]. Проте перевага спокуси над владою у чистому розумінні, вважає дослідник, тому що влада старасться бути невідворотною, а тому й вміщується у механізми реальності, а відтак, і тих симулятивних тенденцій, що її оточують на той час, тоді як спокуси – процес смертельний, невідворотний. Тому багато в чому політику можна так визначити як симульований простір, згідно з Ж. Бодриаром – «політика як діяльність і як простір – поза реальністю, становить собою модель-симуляцію, всі маніфестації якої – лиш ще один реалізований ефект» [5, с. 125].

Таким чином і розкривається логіка розуміння Ж. Бодриаром політики, специфіку її видозміни в реаліях сучасності через концепт симуляції. Також було розглянуто специфіку вияву відмінності в умовах поширення дискурсивно-комунікативних практик.

Список використаних джерел

1. Бодриар Ж. В тени молчаливого большинства, или Конец социального / Бодриар Ж. – Екатеринбург, 2003. – 322 с.
2. Бодриар Ж. Забыть Фуко / Бодриар Ж. – СПб.: Изд-во «Владимир Даль», 2000. – 96 с.
3. Бодриар Ж. К критике политической экономии знака / Ж. Бодриар. – М.: Академический проект, 2007. – 336 с.
4. Бодриар Ж. Прозрачность зла / Бодриар Ж. – М.: Добросвет, 2000. – 258 с.
5. Бодриар Ж. Соблазн / Бодриар Ж.; [пер. с фр. А. Гараджи]. – М.: Изд-во Ad Marginem, 2000. – 320 с.
6. Бодриар Ж. Символический обмен и смерть / Ж. Бодриар; [пер. з фр. Л. Кононовича]. – Львів: Кальварія, 2004. – 376 с.
7. Jean Baudrillard. Ecstasy of Communication // The Anti-Aesthetic Essays on Postmodern Culture / ed. H. Foster. – Port Townsend: Bay Press, 1983. – P.126–133.

References

1. Bodrijar Zh. V teni molchalivogo bol'shinstva, ili Konec social'nogo / Bodrijar Zh. – Ekaterinburg, 2003. – 322 s.
2. Bodrijar Zh. Zabyt' Fuko / Bodrijar Zh. – SPb.: Izd-vo «Vladimir Dal'», 2000. – 96 s.
3. Bodrijar Zh. K kritike politicheskoy jekonomii znaka / Zh. Bodrijar. – M.: Akademicheskij proekt, 2007. – 336 s.
4. Bodrijar Zh. Prozrachnost' zla / Bodrijar Zh. – M.: Dobrosvet, 2000. – 258 s.
5. Bodrijar Zh. Soblazn / Bodrijar Zh.; [per. s fr. A. Garadzhi]. – M.: Izd-vo Ad Marginem, 2000. – 320 s.
6. Bodrijar Zh. Symvolichnyy obmin i smert' / Zh. Bodrijar; [per. z fr. L. Kononovycha]. – L'viv: Kal'variya, 2004. – 376 s.
7. Jean Baudrillard. Ecstasy of Communication // The Anti-Aesthetic Essays on Postmodern Culture / ed. H. Foster. – Port Townsend: Bay Press, 1983. – P.126–133.

Garbadyn A. S., Candidate of Political Sciences, Associate professor, Chair of Theory and History of Political Science, Lviv National University named after Ivan Franko (Ukraine, Lviv), garbadin@gmail.com

Specificity of the mock political practices according to Jean Baudrillard's conceptions

Jean Baudrillard's specific of politics interpretation was researched in the article. Evolution of the phenomenon with gradual transition to mock practice which consists in the simulation of substantial part of it was shown. Postmodern methodological strategy was used in the research. The purpose of the research is to identify the heuristic potential of using Jean Baudrillard's concept concerning current political practices explanation. It was found out that J. Baudrillard defines political as complete dependent on simulation principles at the present stage. It is proved that the stranger's existence in such circumstances is dictated by going beyond this rules. Classical estrangement drama is consumed by communicational rapture. Tolerance policy, cultivating of the external gliding differences, dialogue with artificially created different are just continuous narrative, the only simulacrum, binary game with a winner, who is already known. However, the J. Baudrillard's stranger giving form is difference, strangeness which are unable to be understood.

Keywords: *stranger, different, simulation, political discourse.*

Гарбадин А. С., кандидат политических наук, доцент кафедры теории и истории политической науки, Львовский национальный университет им. Ивана Франка (Украина, Львов), garbadin@gmail.com

Специфика симулятивных политических практик согласно концепции Жана Бодриара

Исследована специфика интерпретации политики Жаном Бодриаром. Показана эволюция данного явления с постепенным переходом к симулятивной практике, которая заключается в имитации содержательной ее составляющей. В исследовании использована постмодерная методологическая стратегия. Целью исследования является выявление эвристического потенциала использования концепции Жана Бодриара относительно объяснения современных политических практик. Выяснено, что Ж. Бодриар определяет политическое, на современном этапе, полностью зависимым от механизмов симуляции. Доказано, что существование чужого в таких условиях продиктовано выходом за эти правила. Классическая драма отчуждения поглощена экстазом коммуникации. Политика терпимости, культивирования внешнего скольжения различий, диалога с искусственно модифицированным другим, – это лишь сплошной нарратив, единственный симулякр, бинарная игра с известным заранее победителем. Наконец, различия, чужеродность, которую невозможно понять, – это и есть форма подачи чужого у Ж. Бодриара.

Ключевые слова: *чужой, другой, симуляция, политический дискурс.*

* * *

УДК 161.221.2:316.462+17.024.4

Чеканов В. Ю.,
кандидат історичних наук, доцент кафедри
українознавства, Національний університет
харчових технологій (Україна, Київ), vsvld71@mail.ru

Питання про транспарентність авторитарного політичного режиму: пострадянський і світовий досвід

Розглядається питання про закономірності функціонування авторитарних політичних режимів на прикладах світового і пострадянського досвіду їх розбудови та занепаду. Особливу увагу приділено питанню можливості їх трансформації під впливом зовнішніх чинників. Також аналізуються ключові проблеми, що вплинули на «недорозвиненість» авторитаризму в порівнянні з близьким йому тоталітарним політичним режимом.

Ключові слова: *авторитаризм, тоталітаризм, диктатура, політичний режим, політична система.*

Поняття політичного режиму широко вживається у сучасній політичній науці. Цим поняттям визначають впорядковану взаємодію структур політичної системи, а також сукупність методів здійснення влади і досягнення політичних цілей [6, с. 231]. Таким чином, воно розкриває динамічний, рухомий характер політичної системи. Її структури узгоджуються між собою не лише в залежності від логічності та доцільності її будови, але в значній мірі під впливом чинників, котрі можна охарактеризувати по відношенню до самої системи як зовнішні: з одного боку, це економічні чинники (неможна уявити жодну політичну систему за межами впливу світової економіки), з іншого – чинники, що виникли внаслідок узгодження структур політичної системи відповідно з загальноприйнятими у суспільстві стандартами та стереотипами світосприйняття, які загалом складають його політичну культуру. Іноді виділяють також чинники соціального, культурно-ідеологічного та ментально-психологічного характеру, історичні традиції тощо [5, с. 75]. Поняття політичної культури не зв'язане з логічністю, адже немає спільної логіки, якою керувалися б, скажімо, режим В. В. Путіна в Російській Федерації і адміністрація Б. Обама в США. Якби логіка їх була одною, то і порозуміння досягалося б значно простіше. Застосування певної логіки в політиці є результатом вибору, причини якого лежать в площині політичної культури, отже, за межами логіки.